Eiropas Savienības
Oficiālais Vēstnesis

LV
L sērija

2023/2836

20.12.2023.

KOMISIJAS IETEIKUMS (ES) 2023/2836

(2023. gada 12. decembris)

par pilsoņu un pilsoniskās sabiedrības organizāciju iesaistīšanas un efektīvas līdzdalības veicināšanu valsts politikas veidošanas procesos

EIROPAS KOMISIJA,

ņemot vērā Līgumu par Eiropas Savienības darbību un jo īpaši tā 292. pantu,

tā kā:

(1) Kā īpaši izcelts Līguma par Eiropas Savienību (LES) 2. pantā, Savienība ir dibināta, pamatojoties uz vērtībām, kas respektē cilvēka cieņu, brīvību, demokrātiju, vienlīdzību, tiesiskumu un cilvēktiesības. LES 10. panta 3. punktā ir noteikts, ka ikvienam pilsonim ir tiesības piedalīties Eiropas Savienības demokrātiskajā dzīvē, un paredzēts, ka lēmumus pieņem iespējami atklāti un tie, cik iespējams, ir tuvināti pilsoņiem. Līguma par Eiropas Savienības darbību (LESD) 165. panta 2. punkts veido pamatu Savienības rīcībai, lai veicinātu jauniešu līdzdalību Eiropas demokrātiskajā dzīvē.

(2) Eiropas Savienības Pamattiesību hartas (Harta) 12. pants nodrošina tiesības uz biedrošanās brīvību un tiesības uz pulcēšanās brīvību. Tas ietver personu tiesības apvienoties grupās vai organizētās struktūrās. Šīs tiesības, kā atzinusi Eiropas Savienības Tiesa (turpmāk tekstā – EST), ir viens no demokrātiskas un plurālistiskas sabiedrības būtiskajiem pamatiem, jo tās ļauj pilsoņiem kolektīvi darboties kopīgu interešu jomās un tādējādi veicināt sabiedrības dzīves pienācīgu funkcionēšanu. Turklāt tiesības uz vārda un informācijas brīvību, kas nostiprinātas Hartas 11. pantā, ietver brīvību uzskatīt un paust viedokli, kā arī saņemt un izplatīt informāciju. Turklāt Hartas 41. pants par tiesībām uz labu pārvaldību uzliek administrācijai pienākumu pamatot savus lēmumus. Visbeidzot, Hartas 24. pantā ir ietvertas bērnu tiesības brīvi paust viedokli un noteikts, ka šāds viedoklis ir jāņem vērā jautājumos, kas attiecas uz bērniem, atbilstoši viņu vecumam un brieduma pakāpei.

(3) Būtu aktīvi jāveicina valsts iestāžu iekļaujoša un efektīva sadarbība ar pilsoņiem, pilsoniskās sabiedrības organizācijām un cilvēktiesību aizstāvjiem valsts politikas veidošanas procesā. Publiskās politikas veidošanas procesi nekādā veidā neattiecas uz atsevišķiem pārvaldes iestāžu lēmumiem, kas varētu ietekmēt indivīdu tiesības. Ir vajadzīga pielāgota pieeja, jo atsevišķu pilsoņu un pilsoniskās sabiedrības organizāciju līdzdalības nosacījumi nav vienādi.

(4) Dalībvalstīm būtu jārada un jāuztur droša un labvēlīga vide pilsoniskās sabiedrības organizācijām un cilvēktiesību aizstāvjiem, lai veicinātu to efektīvu iesaistīšanos un nodrošinātu, ka tās var aktīvi piedalīties sabiedriskās politikas veidošanas procesos un tādējādi īstenot svarīgu lomu Savienības demokrātijās. Pilsoniskās sabiedrības organizācijas bieži tiek dēvētas par nevalstiskām, bezpeļņas, bezpartejiskām un nevardarbīgām struktūrām, ar kuru palīdzību cilvēki organizējas, lai sasniegtu kopīgus mērķus un ideālus ([1]). Cilvēktiesību aizstāvji ir personas, grupas un sabiedrības struktūras, kas veicina un aizsargā vispāratzītas cilvēktiesības un pamatbrīvības saskaņā ar definīciju, kas izklāstīta ANO Deklarācijā par cilvēktiesību aizstāvjiem (1998) ([2]) un minēta arī ES pamatnostādnēs par cilvēktiesību aizstāvjiem ([3]). Cilvēktiesību aizstāvji cenšas veicināt un aizsargāt pilsoniskās un politiskās tiesības, kā arī veicināt, aizsargāt un īstenot ekonomiskās, sociālās un kultūras tiesības ([4]). Savienība apņemas sadarboties ar organizācijām, kas ievēro Savienības vērtības un pamattiesības, kā noteikts LES 2. pantā un Hartā.

([1]) Skatīt, piemēram, Komisijas paziņojumu "Demokrātijas un ilgtspējīgas attīstības pirmsākumi", COM(2012) 492 final.
([2]) https://www.ohchr.org/en/instruments-mechanisms/instruments/declaration-right-and-responsibility-individuals-groups-and.
([3]) https://www.eeas.europa.eu/sites/default/files/eu_guidelines_hrd_en.pdf.
([4]) Šajā ieteikumā visas atsauces uz "pilsoniskās sabiedrības organizācijām" jāsaprot arī kā atsauces uz "cilvēktiesību aizstāvjiem".

(5) Ir jānodrošina iedzīvotāju un pilsoniskās sabiedrības organizāciju līdzdalība valsts politikas veidošanas procesos vietējā, reģionālā, valsts, Eiropas un starptautiskā līmenī. Tas ir atzīts arī Apvienoto Nāciju Organizācijas Pamatnostādnēs valstīm par tiesību piedalīties sabiedriskajās lietās efektīvu īstenošanu ([5]), Eiropas Padomes Ieteikumos dalībvalstīm par nevalstisko organizāciju juridisko statusu Eiropā ([6]) un par iedzīvotāju līdzdalību vietējā sabiedriskajā dzīvē ([7]), kā arī par deliberatīvo demokrātiju ([8]) un ESAO Ieteikumā par atklātu valdību ([9]), Starptautisko nevalstisko organizāciju konferences (SNVO) Labas prakses kodekss sabiedrības līdzdalībai lēmumu pieņemšanas procesā ([10]) un Eiropas Drošības un sadarbības organizācijas (EDSO) Demokrātisko institūciju un cilvēktiesību biroja (EDSO-*ODIHR*) un Venēcijas komisijas kopīgās pamatnostādnes par apvienošanās brīvību ([11]).

(6) Uz pierādījumiem balstītas politikas veidošana nozīmē, ka valsts iestādēm ir jāiesaista tie, kurus ietekmē pieņemtie noteikumi un lēmumi, un aktīvi jāiegūst viņu viedokļi un pierādījumi dažādos politikas veidošanas procesa posmos. Tāpēc dalībvalstīm vajadzētu būt ieinteresētām aktīvi atbalstīt pilsoņu un pilsoniskās sabiedrības organizāciju līdzdalību valsts politikas veidošanas procesos. Tas ietver inovatīvus veidus, piemēram, kultūras pasākumus un kultūras organizāciju iesaisti, kas, kā pierādīts, stiprina pilsonisko līdzdalību, demokrātiju un sociālo kohēziju ([12]). Dalībvalstīm būtu jāveicina atbalstoša un iekļaujoša vide, nodrošinot iedzīvotājiem iespējas efektīvi piedalīties šādos procesos. Šāda vide stiprina pārredzamību un noturību pret informācijas manipulācijām un dezinformāciju un var veicināt uzticības stiprināšanu pārstāvības demokrātijai.

(7) Pilsoņu līdzdalības veicināšana sabiedriskās politikas veidošanā sekmē vēlētāju aktivitāti un mudina pilsoņus piedalīties pārstāvības demokrātijā, tostarp piedaloties vēlēšanu kampaņās un kandidējot. Dalībvalstīm būtu jānodrošina, ka pilsoņiem ir piekļuve informācijai, izmantojot atbilstošus kanālus un rīkus līdzdalībai, kā arī resursiem, kas veicina izpratni par Savienības pilsonības tiesībām.

(8) Līdzdalībai valsts politikas veidošanā vajadzētu būt iekļaujošai un pēc iespējas labāk atspoguļot vēlētāju grupas demogrāfisko sastāvu un daudzveidību, kā arī nepietiekami pārstāvētu grupu vai personu ar invaliditāti vajadzības ([13]). Dalībvalstīm būtu jānodrošina iespējas piedalīties, izmantojot pielāgotus un pieejamus pasākumus un mehānismus gan tiešsaistē, gan bezsaistē, tostarp lauku un attālos reģionos.

(9) Digitālās tehnoloģijas pārveido politikas veidošanas procesus Savienībā, kā arī veidu, kā valsts iestādes mijiedarbojas ar iedzīvotājiem. Jaunu tehnoloģiju izmantošana politikas veidošanas procesos, piemēram, tiešsaistes platformas un e-pārvaldības rīki, var veicināt labāku mijiedarbību starp iedzīvotājiem un to valdību. Ieviešot šādus paņēmienus, būtu jāievēro demokrātiskas sabiedrības kontroles un līdzsvara mehānismi, un tie būtu pienācīgi jāaizsargā pret kiberuzbrukumu un tiešsaistes uzraudzības riskiem. Atzīstot digitālo risinājumu potenciālu veicināt sabiedrības līdzdalību, to loma šajā ziņā varētu būt nepietiekama un palielināt digitālo plaisu. Tāpēc ir jāturpina paredzēt un vajadzības gadījumā arī turpmāk jārada iespēja piedalīties klātienē.

([5]) ANO, *Guidelines on the effective implementation on the right to participate in public affairs* (Pamatnostādnes valstīm par tiesību piedalīties sabiedriskajās lietās efektīvu īstenošanu), 2018.

([6]) Eiropas Padome, Ministru komitejas ieteikums dalībvalstīm CM/Rec (2007)14 par nevalstisko organizāciju juridisko statusu Eiropā.

([7]) Eiropas Padome, Ministru komitejas ieteikums dalībvalstīm CM/Rec (2001)19 un Ieteikums CM/Rec(2018)4 par iedzīvotāju līdzdalību vietējā sabiedriskajā dzīvē. Saistībā ar vietējo līmeni skatīt arī Eiropas Padomes Ieteikumu dalībvalstīm CM/Rec (2009)2 par līdzdalības un līdzdalības politikas novērtēšanu, revīziju un uzraudzību vietējā un reģionālā līmenī un Eiropas Padomes Papildprotokolu Eiropas Vietējo pašvaldību hartai par tiesībām piedalīties vietējās pašvaldības darbā.

([8]) Eiropas Padome, Ministru komitejas ieteikums dalībvalstīm. CM/Rec(2023)6 Ministru komitejas ieteikums dalībvalstīm par deliberatīvo demokrātiju.

([9]) ESAO, Padomes ieteikums par atklātu valdību, OECD/LEGAL/0438.

([10]) Starptautisko nevalstisko organizāciju (SNVO) konference, Pārskatīts labas prakses kodekss par pilsonisko līdzdalību lēmumu pieņemšanas procesā, 2009. gada 30. oktobris.

([11]) https://www.osce.org/files/f/documents/3/b/132371.pdf.

([12]) Skatīt *Culture and Democracy: the evidence – the importance of citizens' participation in cultural activities for civic engagement, democracy and social cohesion – lessons from international research*, Eiropas Komisijas Publikāciju birojs, 2023. gada maijs.

([13]) Skatīt, piemēram, atsauci uz personu ar invaliditāti un romu līdzdalību Komisijas paziņojumā "Savienība, kurā valda līdztiesība: personu ar invaliditāti tiesību stratēģija 2021.–2030. gadam", COM(2021) 101 final, un "Savienība, kurā valda līdztiesība: ES romu līdztiesības, iekļaušanas un līdzdalības stratēģiskais satvars", COM(2020) 620 final.

(10) Medijpratība un digitālās prasmes ir svarīgas, lai piedalītos tiešsaistes sabiedriskās politikas veidošanas procesos, piekļūtu attiecīgajai informācijai un orientētos tajā, sadarbotos ar iestādēm un attīstītu spēju atpazīt manipulētu informāciju, tostarp dezinformāciju, un būt noturīgiem pret to. Šīs prasmes varētu vēl vairāk veicināt, izmantojot izglītību un apmācību, kā arī neformālo un ikdienējo mācīšanos un darbu ar jaunatni, galveno uzmanību pievēršot kritiskai domāšanai ([14]). Ir vajadzīga visas sabiedrības pieeja, sadarbojoties arī ar organizācijām, kas attīsta vietējās iniciatīvas un veic dezinformācijas uzraudzības, apzināšanas, iepriekšējas atspēkošanas, kā arī atspēkošanas pasākumus.

(11) Inovatīvi līdzdalības veidi, kas tieši iesaista iedzīvotājus, piemēram, tiešsaistes un klātienes apspriedes un koprades procesi, ir daudzsološa prakse, lai atbalstītu un atjauninātu pārvaldības mehānismus. Tie palīdz mobilizēt iedzīvotājus, lai risinātu sarežģītas politikas problēmas, tostarp klimata pārmaiņas un lēmumus par ieguldījumiem infrastruktūrā ([15]).

(12) Šādas inovatīvas līdzdalības un iesaistīšanās formas sabiedriskās politikas veidošanā var īstenot dažādos politikas veidošanas posmos, un tās var organizēt dažādos formātos, piemēram, pilsoņu paneļdiskusijas, žūrijas vai asamblejas tiešsaistē vai bezsaistē, konsensa konferences, līdzdalības budžeta veidošana un koprade. Dalībvalstīm būtu jānodrošina, ka valsts pārvaldes iestādēm ir pietiekami finanšu resursi un kompetence šādu pasākumu organizēšanai, ņemot vērā, piemēram, Savienības datu aizsardzības tiesību aktu prasības.

(13) Dalībvalstis varētu izmantot pieredzi un paraugpraksi Savienības līmenī, jo īpaši Konferencē par Eiropas nākotni ([16]). Lai atbalstītu aktīvu pilsoņu līdzdalību un turpinot konferences darbu, Komisija īsteno jaunu pilsoņu iesaistes posmu, nostiprinot savus standartus un instrumentus, tostarp Eiropas pilsoņu paneļdiskusijas, kuros piedalās pēc nejaušības principa izvēlēti pilsoņi no visām dalībvalstīm, no kuriem viena trešdaļa ir jaunieši vecumā no 16 līdz 25 gadiem, un kuri apspriež galvenos gaidāmos priekšlikumus, un kuri tagad ir regulāra Savienības demokrātiskās dzīves sastāvdaļa ([17]). Komisija izstrādā arī atjauninātu portālu "Izsakiet viedokli", kas ir vienas pieturas aģentūra iedzīvotāju iesaistīšanai tiešsaistē. Portāls "Izsakiet viedokli" ļauj iedzīvotājiem dažādos līmeņos sadarboties ar Eiropas iestādēm: sākot no viedokļa paušanas par likumdošanas iniciatīvām (sabiedriskās apspriešanas), debatēm un apspriedēm ar citiem eiropiešiem un beidzot ar savu priekšlikumu izteikšanu par Eiropas Savienību, kādā viņi vēlas dzīvot, izmantojot Eiropas pilsoņu iniciatīvas. Tajā saglabātas dažādas unikālas funkcijas, kas tika izstrādātas konferences par Eiropas nākotni daudzvalodu digitālajai platformai. Komisija ir izveidojusi arī kompetences centru līdzdalības un apspriežu demokrātijas ([18]) jomā, lai atbalstītu šīs prakses ieviešanu Eiropas Savienības un valstu līmenī, apvienojot praktizējošos speciālistus un pētniekus visā Eiropas Savienībā un veicot pētījumus par paraugpraksi un inovācijām gan tiešsaistē, gan ārpus tās.

(14) Dalībvalstis varētu arī izmantot piemērus no iniciatīvām, kas īstenotas saskaņā ar vides demokrātijas tiesību aktiem, un piemērot līdzīgas iniciatīvas citās valsts politikas veidošanas jomās. Šie piemēri jo īpaši attiecas uz pienākumiem, kas izriet no Orhūsas konvencijas ([19]) un Eiropas Parlamenta un Padomes Regulas (EK) Nr. 1367/2006 ([20]), vai Eiropas Savienības organizētajiem salīdzinošajiem parlamentiem ([21]), piemēram, Eiropas klimata pakta ietvaros, lai apspriestu, kā indivīdi, vietējās un valstu valdības un Eiropas Savienība var vislabāk cīnīties pret klimata pārmaiņām.

([14]) Eiropas Padome, *Digital Citizenship Education Handbook*, https://rm.coe.int/16809382f9. Skatīt arī Eiropas Komisijas publikāciju *Engaging with Food, People and Places*. https://publications.jrc.ec.europa.eu/repository/handle/JRC121910.

([15]) Skatīt iniciatīvas saskaņā ar Eiropas Klimata paktu (europa.eu). Skatīt arī ESAO ziņojumu *Innovative Citizen Participation and New Democratic Institutions – Catching the Deliberative Wave* (2020) un 2022. gada 18. novembra ESAO deklarāciju *OECD/LEGAL/0484 on Building Trust and Reinforcing Democracy*, https://legalinstruments.oecd.org/en/instruments/OECD-LEGAL-0484.

([16]) Ziņojums par konferences par Eiropas nākotni "Nākotne ir Tavās rokās" galīgajiem rezultātiem, 2022. gada 9. maijs.

([17]) Komisijas 2022. gada 17. jūnija paziņojumu Eiropas Parlamentam, Eiropadomei, Padomei, Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejai un Reģionu komitejai konferencei par Eiropas nākotni "Pārvēršot redzējumu konkrētā darbībā". (COM/2022/404 final) https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LV/TXT/?uri=CELEX:52022DC0404. Skatīt arī tīmekļa vietni Eiropas pilsoņu paneļdiskusijas (europa.eu).

([18]) https://knowledge4policy.ec.europa.eu/participatory-democracy/about_en.

([19]) Konvencija par pieeju informācijai, sabiedrības dalību lēmumu pieņemšanā un iespēju griezties tiesas iestādēs saistībā ar vides jautājumiem (Orhūsas Konvencija).

([20]) Eiropas Parlamenta un Padomes Regula (EK) Nr. 1367/2006 (2006. gada 6. septembris) par to, kā Kopienas iestādēm un struktūrām piemērot Orhūsas Konvenciju par pieeju informācijai, sabiedrības dalību lēmumu pieņemšanā un iespēju griezties tiesu iestādēs saistībā ar vides jautājumiem (OV L 264, 25.9.2006., 13. lpp., ELI: http://data.europa.eu/eli/reg/2006/1367/oj).

([21]) https://climate-pact.europa.eu/about/peer-parliaments_en.

(15) Savienība savas kompetences jautājumos un visas tās dalībvalstis ir ANO Konvencijas par personu ar invaliditāti tiesībām parakstītājas puses ([22]). Minētajā konvencijā ir noteikts, ka valstīm, kas ir konvencijas puses, izstrādājot un īstenojot tiesību aktus un politiku, lai īstenotu konvenciju, kā arī citos lēmumu pieņemšanas procesos saistībā ar jautājumiem, kas attiecas uz personām ar invaliditāti, ir cieši jāapspriežas ar personām ar invaliditāti, tostarp bērniem ar invaliditāti, un aktīvi jāiesaista šīs personas. Būtu jānodrošina pieejamība personām ar invaliditāti saskaņā ar Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīvas (ES) 2019/882 ([23]) I pielikumā noteiktajām pieejamības prasībām, un būtu jānodrošina saprātīgi pielāgojumi, lai nodrošinātu personu ar invaliditāti līdzdalību valsts politikas veidošanas procesos vienlīdzīgi ar citiem.

(16) Dalībvalstīm būtu jāveicina bērnu un jauniešu līdzdalība Savienības demokrātiskajā dzīvē, lai atbalstītu viņu ilgtermiņa iesaisti Eiropas demokrātijās kā aktīvu pilsoņu un pozitīvu pārmaiņu nesēju. Tas ir prasīts Eiropas Savienības stratēģijā par bērnu tiesībām ([24]), Eiropas Savienības jaunatnes stratēģijā ([25]) un Eiropas Parlamenta rezolūcijā. ([26]). Dalībvalstis varētu mācīties no esošo bērnu un jauniešu padomju un procesu paraugprakses, piemēram, ES jaunatnes dialogu ([27]), ES bērnu līdzdalības platformas ([28]) un mācību stūrīša. ([29]). Turklāt arī vecāka gadagājuma cilvēku un personu ar invaliditāti padomes varētu tikt uzskatītas par labiem piemēriem iedzīvotāju viedokļa iekļaušanai valsts politikas veidošanā.

(17) Pilsoniskās sabiedrības organizācijas, kas darbojas pamattiesību veicināšanas un aizsardzības jomā, ir nozīmīgs līdzeklis, kas ļauj paust dažādu indivīdu un sabiedrības grupu, tostarp visneaizsargātāko iedzīvotāju, viedokli un veicina sabiedrības problēmu risināšanu un ekonomisko attīstību. Tās veicina plurālismu un lēmumu pieņemšanas pārskatatbildību, uzlabojot pārstāvības demokrātijas kvalitāti, kā atzīts Eiropas Demokrātijas rīcības plānā ([30]), 2022. gada ziņojumā par Hartas piemērošanu ([31]), gada ziņojumos par tiesiskumu ([32]) un rīcības plānā par cilvēktiesībām un demokrātiju 2020.–2024. gadam ([33]). Eiropas Cilvēktiesību tiesa (ECT) ir uzsvērusi pilsoniskās sabiedrības svarīgo lomu veselīgas demokrātijas kontroles un līdzsvara nodrošināšanā, un tā ir konsekventi uzsvērusi, ka veids, kādā sabiedriskie uzraugi veic savu darbību, var būtiski ietekmēt demokrātiskas sabiedrības pareizu darbību.

([22]) Skatīt Apvienoto Nāciju Organizācijas Konvenciju par personu ar invaliditāti tiesībām un tās fakultatīvo protokolu (A/RES/61/106). Saskaņā ar ANO Konvenciju par personu ar invaliditāti tiesībām "saprātīgs pielāgojums" nozīmē vajadzīgās un atbilstošās izmaiņas un korekcijas (ja tās konkrētā gadījumā ir nepieciešamas un neuzliek nesamērīgu vai nepamatotu slogu), lai nodrošinātu, ka personas ar invaliditāti vienlīdzīgi ar citiem var izmantot vai īstenot visas cilvēktiesības un pamatbrīvības.

([23]) Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīva (ES) 2019/882 (2019. gada 17. aprīlis) par produktu un pakalpojumu piekļūstamības prasībām (OV L 151, 7.6.2019., 70. lpp. ELI: http://data.europa.eu/eli/dir/2019/882/oj).

([24]) Komisijas paziņojums Eiropas Parlamentam, Padomei, Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejai un Reģionu komitejai "ES stratēģija par bērna tiesībām", COM(2021) 142 final, 24.3.2021., 1. lpp.

([25]) Kā pieņemts ar Eiropas Savienības Padomes un Padomē sanākušo dalībvalstu valdību pārstāvju rezolūciju par regulējumu Eiropas sadarbībai jaunatnes jomā: Eiropas Savienības 2018. gada 18. decembra Jaunatnes stratēģija 2019.–2027. gadam (OV C 456, 18.12.2018., 1. lpp.).

([26]) Eiropas Parlamenta 2021. gada 7. jūlija rezolūcija par pilsoņu dialogiem un pilsoņu līdzdalību ES lēmumu pieņemšanā (2020/2201 (INI), 17. punkts.

([27]) EU jaunatnes dialogs |Eiropas Jaunatnes portāls (europa.eu).

([28]) ES bērnu līdzdalības platforma (europa.eu).

([29]) Mācību stūrītis (europa.eu).

([30]) Komisijas paziņojums Eiropas Parlamentam, Padomei, Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejai un Reģionu komitejai "Eiropas Demokrātijas rīcības plāns", COM(2020) 790 final, 3.12.2020., 1. lpp.

([31]) Komisijas ziņojums Eiropas Parlamentam, Padomei, Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejai un Reģionu komitejai, Plaukstoša pilsoniskā telpa pamattiesību aizstāvēšanai es 2022. gada ziņojums par es pamattiesību hartas piemērošanu, COM(2022) 716 final, 6.12.2022.

([32]) Komisijas paziņojums Eiropas Parlamentam, Padomei, Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejai un Reģionu komitejai "2023. gada ziņojums par tiesiskumu Tiesiskuma situācija Eiropas Savienībā", COM(2023) 800 final, 5.7.2023., 26. lpp.

([33]) Kopīgs paziņojums Eiropas Parlamentam un Padomei "ES Rīcības plāns cilvēktiesību un demokrātijas jomā 2020.–2024. gadam" (JOIN(2020) 5 final).

(18) Komisijas ikgadējā ziņojumā par tiesiskumu ir novērtētas norises saistībā ar likumdošanas procesu iekļautību un pilsoniskās sabiedrības iesaisti, kas ir viens no tiesiskuma ievērošanas elementiem, un vairākos gadījumos ir sniegti ieteikumi atsevišķām dalībvalstīm par šo jautājumu. Kā apstiprināts 2022. gada ziņojumā par tiesiskumu, "ieinteresēto personu, tostarp pilsoniskās sabiedrības organizāciju, līdzdalības uzlabošana var uzlabot tiesību aktu kvalitāti, kā arī procesa pārredzamību". Turpretī formalizētu procesu trūkums, lai piedalītos lēmumu pieņemšanā, novēlotas un sadrumstalotas apspriešanās stratēģijas, selektīvā un nepārredzamā sarunu partneru izvēle, kā arī efektīvu turpmāko pasākumu trūkums rada bažas no tiesiskuma viedokļa un nopietni kaitē demokrātijas procesiem. Nepieciešamība atzīt pilsoniskās sabiedrības organizāciju lomu, lai tās varētu rīkoties un nodrošināt apstākļus, kas ļautu tām jēgpilni iesaistīties lēmumu pieņemšanā un valsts un Savienības politikas īstenošanā, ir uzsvērta arī 2022. gada ziņojumā par Hartas piemērošanu.

(19) Efektīva un iekļaujoša līdzdalība valsts politikas veidošanas procesos ir iespējama tikai tad, ja pilsoniskās sabiedrības organizācijas var darboties drošā un labvēlīgā vidē, kurā tiek ievērotas pašu organizāciju un to biedru pamattiesības, tostarp tiesības uz biedrošanās un pulcēšanās brīvību, vārda brīvību un piekļuvi informācijai, kā arī tiesības uz brīvību un drošību, privātās un ģimenes dzīves neaizskaramību, personas datu un īpašuma aizsardzību un nediskrimināciju demokrātiskā sistēmā, kurā tiek ievērots tiesiskums. Lai pilsoniskās sabiedrības organizācijas varētu efektīvi piedalīties valsts politikas veidošanas procesos, tām ir vajadzīga droša, veselīga un plaukstoša pilsoniskā telpa, kurā tās tiek aizsargātas, atbalstītas un pilnvarotas ([34]) un kurā tās var pilnībā izmantot iekšējā tirgus pamatbrīvības. Nepārtraukti jāstrādā pie tā, lai radītu un veicinātu šādu labvēlīgu pilsonisko telpu pilsoniskās sabiedrības organizācijām un cilvēktiesību aizstāvjiem, kas darbojas, pilnībā ievērojot Savienības vērtības ([35]).

(20) Eiropas Savienības Tiesa ir nolēmusi, ka pilsoniskās sabiedrības organizācijām "jābūt iespējai veikt [savu] darbību un darboties bez nepamatotas valsts iejaukšanās" ([36]), un Eiropas Cilvēktiesību tiesa ir uzsvērusi, ka dalībvalstīm ne tikai jāatturas no nepamatotas iejaukšanās, kad pilsoniskās sabiedrības organizācijas veic savu darbību, bet tām arī jānodrošina pilsoniskās sabiedrības organizācijām labvēlīga vide, izmantojot juridiskus, administratīvus un praktiskus pasākumus ([37]). Šāda telpa ir būtiska demokrātisku sistēmu sastāvdaļa, kurās tiek ievērots un atbalstīts tiesiskums un pamattiesības.

(21) Valsts iestāžu pienākums ir aizsargāt biedrošanās un vārda brīvību un pilsoniskās sabiedrības organizāciju drošību, nodrošinot piemērotu tiesisko vidi, uzraugot un cenšoties efektīvi novērst draudus pilsoniskās sabiedrības organizācijām, nodrošinot piekļuvi atbilstošiem atbalsta pakalpojumiem, kā arī finansējumu un citus resursus, kas ļauj tām veikt savu darbu. Valsts iestāžu pienākums ir aizsargāt biedrošanās un vārda brīvību un pilsoniskās sabiedrības organizāciju drošību, nodrošinot piemērotu tiesisko vidi, uzraugot un cenšoties efektīvi novērst draudus pilsoniskās sabiedrības organizācijām, nodrošinot piekļuvi atbilstošiem atbalsta pakalpojumiem, kā arī finansējumu un citus resursus, kas ļauj tām veikt savu darbu ([38]). Vairāki pētījumi arī liecina, ka no pilsoniskās sabiedrības organizācijām visvairāk cietušas tās, kas darbojas sieviešu, seksuālās un reproduktīvās veselības un tiesību, *LGBTIQ* tiesību, migrantu un patvēruma meklētāju tiesību, sabiedrības integritātes un korupcijas apkarošanas, kā arī vides aizsardzības jomā.

([34]) Eiropas Padomes ģenerālsekretāra ziņojums, *State of Democracy, Human Rights and the Rule of law in Europe, A shared responsibility for democratic security in Europe*, 53. lpp. Skatīt arī Eiropas Padome, Ministru komitejas ieteikums dalībvalstīm, CM(2017) 83 final *Guidelines for civil participation in political decision making*. Skatīt arī Ministru komitejas Ieteikumu CM/Rec(2018)11 dalībvalstīm par nepieciešamību stiprināt pilsoniskās sabiedrības telpas aizsardzību un veicināšanu Eiropā. ANO līmenī skatīt Apvienoto Nāciju Organizācijas Cilvēktiesību Augstā komisāra biroju, 2018, *Guidelines for States on the effective implementation of the right to participate in public affairs.*

([35]) Skatīt Padomes secinājumus par ES Pamattiesību hartas piemērošanu; Pilsoniskās telpas loma pamattiesību aizsardzībā un veicināšanā ES, 2023. gada 24. februāris, 6675/23, 9., 12. un 16. punkts. Savos secinājumos Padome aicināja dalībvalstis veicināt labvēlīgu vidi pilsoniskās sabiedrības organizācijām un cilvēktiesību aizstāvjiem, lai tie varētu īstenot savu darbību saskaņā ar Savienības vērtībām bez nepamatotas valsts iejaukšanās, kā to prasa ES un starptautiskie standarti. Skatīt arī Eiropas Parlamenta 2022. gada 8. marta rezolūciju par pilsoniskās rīcības iespēju samazināšanos Eiropā (2021/2103(INI)) un Eiropas Parlamenta 2022. gada 17. februāra rezolūciju ar ieteikumiem Komisijai par Eiropas pārrobežu asociāciju un bezpeļņas organizāciju statūtiem (2020/2026(INL)), un 2022. gada ziņojumu par ES Pamattiesību hartas piemērošanu, COM(2022) 716 final, 34. lpp. Komisijas paziņojums Eiropas Parlamentam, Padomei, Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejai un Reģionu komitejai "2021. gada ziņojums par tiesiskumu Tiesiskuma situācija Eiropas Savienībā", COM(2023) 800 final, 26. lpp.

([36]) EST 2020. gada 18. jūnija spriedums lietā C-78/18, Komisija pret Ungāriju, ECLI:EU:C:2020:476, 106. punkts

([37]) ECT, 2005. gada 20. oktobra, spriedums *Ouranio Toxo and Others v. Greece*, apel. Nr. 74989/01, 35. punkts

([38]) Skatīt Eiropas Savienības Pamattiesību aģentūru, *Challenges facing civil society organisations working on human rights in the EU*, 2018; *Protecting civic space in the EU*, 2021; *Europe's civil society: still under pressure* – 2022. gada atjauninājums, 2022. Skatīt arī *CIVCUS* monitoringu https://monitor.civicus.org/.

(22) Dalībvalstīm ir jānodrošina, lai pilsoniskās sabiedrības organizācijām būtu pieejami finanšu resursi un lai tās tos varētu brīvi izmantot ([39]), tostarp izmantojot Savienības līdzekļus. Tikai pilsoniskās sabiedrības organizācijas, kam ir pietiekami resursi, var efektīvi piedalīties valsts politikas veidošanas procesos.

(23) Eiropas Savienība jau nodrošina plašas finansējuma iespējas pilsoniskās sabiedrības organizācijām, lai īstenotu projektus, kas veicina Eiropas Savienības vērtību popularizēšanu. Lai atvieglotu orientēšanos dažādās programmās, Komisija ir izveidojusi viegli pieejamu portālu, kas darbojas kā vienota vārteja uz Savienības fondiem un ļauj cita starpā atrast ar demokrātiju saistītas finansējuma iespējas ([40]). Komisija sniedz īpašu finansiālu atbalstu pilsoniskās sabiedrības organizācijām dalībvalstīs saskaņā ar programmu "Pilsoņi, vienlīdzība, tiesības un vērtības". Programmas mērķis ir aizsargāt un veicināt tiesības un vērtības, kas noteiktas Līgumos, Hartā un piemērojamajās starptautiskajās cilvēktiesību konvencijās, jo īpaši, šim nolūkam atbalstot pilsoniskās sabiedrības organizācijas un citas ieinteresētās personas, kuras darbojas vietējā, reģionālā, valsts un transnacionālā līmenī, un sekmējot pilsonisko un demokrātisko līdzdalību, lai saglabātu un pilnveidotu atklātu, tiesībās balstītu, demokrātisku, vienlīdzīgu un iekļaujošu sabiedrību, kuras pamatā ir tiesiskums. Turklāt programmas *Erasmus+*, Eiropas Solidaritātes korpuss un "Radošā Eiropa" piedāvā finansējuma iespējas pilsoniskās sabiedrības sadarbībai, pilsoniskai iesaistei un demokrātiskai līdzdalībai. Savienības pētniecības un inovācijas pamatprogramma "Apvārsnis Eiropa" atbalsta arī pilsoniskās sabiedrības organizācijas un tiesību aizstāvjus vairākās tematiskās pētniecības jomās ([41]). Tehniskā palīdzība administratīvajām reformām dalībvalstīs ir sniegta arī saskaņā ar tehniskā atbalsta instrumentu, un tā piedāvā iespējas, kā finansēt valsts pārvaldes iestāžu un valsts iestāžu spēju veidošanu līdzdalības prakses jomā. Savienības finansējuma saņēmējiem ir pienākums ievērot Savienības vērtības, kad tie īsteno šādu finansējumu, un Komisija ir īstenojusi pasākumus nolūkā atbalstīt atbilstības ievērošanu un izskatītu iespējamus pārkāpumus.

(24) Savienības apņemšanās sniegt ieguldījumu drošas un labvēlīgas pilsoniskās telpas aizsardzībā un veicināšanā ir atspoguļota arī tās ārējā darbībā, arī Savienības Rīcības plānā cilvēktiesību un demokrātijas jomā (2020–2024) ([42]). Tas ir izklāstīts arī ES pamatnostādnēs par cilvēktiesību aizstāvjiem ([43]) un vēlreiz apstiprināts 2012. gada paziņojumā "Demokrātijas un ilgtspējīgas attīstības pirmsākumi. Eiropas iesaistīšanās ar pilsonisko sabiedrību ārējo attiecību jomā" ([44]), Pamatnostādnēs par ES atbalstu pilsoniskajai sabiedrībai paplašināšanās reģionā 2021.–2027. gadam un Rīcības plānā jaunatnes jomā ES ārējās darbībās ([45]). Savienības rīcības stiprums un uzticamība cilvēktiesību aizsardzībai pasaulē balstās uz to, kā Savienība kopj un stiprina savus demokrātiskos un pamattiesību pamatus Savienībā.

(25) Šis ieteikums ir daļa no Demokrātijas aizsardzības paketes, kas ietver arī priekšlikumu Eiropas Parlamenta un Padomes direktīvai, ar ko izveido saskaņotas prasības iekšējā tirgū par tādas interešu pārstāvības pārredzamību, ko veic trešo valstu vārdā, un Komisijas ieteikumu par iekļaujošiem un noturīgiem vēlēšanu procesiem Eiropas Savienībā un par Eiropas Parlamenta vēlēšanu eiropeiskās būtības un efektīvas norises uzlabošanu.

(26) Šā ieteikuma pamatā ir konstatējumi, kas iekļauti 2022. gada ziņojumā par Hartas piemērošanu un ikgadējos ziņojumos par tiesiskumu un kuros analizēta tiesiskuma situācija Savienībā un tās dalībvalstīs, jo īpaši attiecībā uz pilsoniskās sabiedrības tiesisko regulējumu. Šis ieteikums papildina Eiropas Demokrātijas rīcības plānu, kas

([39]) ANO Deklarācijas par cilvēktiesību aizstāvjiem 13. pants. EDSO-*ODIHR* Venēcijas komisijas pamatnostādnes par biedrošanās brīvību, 7. princips, 42. lpp., https://www.osce.org/odihr/132371

([40]) Finansējums un konkursi (europa.eu)

([41]) Piemēram, pamatprogramma "Apvārsnis Eiropa" atbalstīs pētniecības rezultātu testēšanu un īstenošanu, tostarp demokrātisku inovāciju izmēģināšanu pilsoniskās līdzdalības jomā (skatīt HORIZON-CL2-2024-DEMOCRACY-01-12). Nesen publicētajā ziņojumā apkopoti ES pētījumu rezultāti par līdzdalības un deliberatīvo demokrātiju. Tā atbalstīs arī jaunu tīklu inovatīviem risinājumiem demokrātijas nākotnei, kas visā Eiropā apvienos demokrātijas pētniekus un praktiķus pilsoniskās līdzdalības, aspriežu un pilsoniskās izglītības jomā, lai izstrādātu ieteikumus politikas veidotājiem, pamatojoties uz pētījumu rezultātiem (skatīt HORIZON-CL2-2022-DEMOCRACY-02-01).

([42]) https://www.eeas.europa.eu/sites/default/files/eu_action_plan_on_human_rights_and_democracy_2020-2024.pdf.

([43]) https://www.eeas.europa.eu/sites/default/files/02_hr_guidelines_defenders_en_0.pdf.

([44]) Sk. 1. zemsvītras piezīmi.

([45]) Rīcības plāns jaunatnes jomā (Komisijas un Augstā pārstāvja kopīgs paziņojums) | Starptautiskās partnerības (europa.eu).

izstrādāts, lai dotu iespēju pilsoņiem un veidotu noturīgāku demokrātiju visā Savienībā, veicinot brīvas un godīgas vēlēšanas, stiprinot plašsaziņas līdzekļu brīvību un vēršoties pret informācijas manipulācijām un dezinformāciju, Komisijas Ieteikumu (ES) 2021/1534 ([46]), kā arī Komisijas 2022. gada iniciatīvu pret stratēģiskām tiesas prāvām pret sabiedrības līdzdalību (anti-SLAPP) ([47]). Tā balstās uz prioritārajiem pasākumiem, kas paziņoti paziņojumā "ES ziņojums par pilsonību 2020. gadā" ([48]), un papildina 2023. gada beigās iesniegto Pilsonības tiesību aktu kopumu.

(27) Šis ieteikums ir adresēts dalībvalstīm. Šo ieteikumu tiek aicinātas ievērot arī kandidātvalstis un potenciālās kandidātvalstis, kas kandidē uz pievienošanos Savienībai, kā arī Savienības kaimiņattiecību politikas valstis,

IR PIEŅĒMUSI ŠO IETEIKUMU.

Priekšmets

1. Šā ieteikuma mērķis ir veicināt pilsoņu un pilsoniskās sabiedrības organizāciju līdzdalību sabiedriskās politikas veidošanā, lai palīdzētu veidot Savienības demokrātisko noturību. Tajā dalībvalstis tiek mudinātas nodrošināt vairāk iespēju pilsoņiem un pilsoniskās sabiedrības organizācijām efektīvi piedalīties publiskās politikas veidošanas procesos, ko valsts iestādes veic vietējā, reģionālā un valsts līmenī, saskaņā ar noteiktajiem standartiem un labu praksi.

2. Dalībvalstīm tiek ieteikts radīt un uzturēt drošu un labvēlīgu vidi pilsoniskās sabiedrības organizācijām, ļaujot tām efektīvi iesaistīties valsts politikas veidošanas procesos. Dalībvalstīm būtu jāveic efektīvi, piemēroti un samērīgi pasākumi, lai aizsargātu, atbalstītu un pilnvarotu pilsoniskās sabiedrības organizācijas, nodrošinot plaukstošu pilsonisko telpu.

Vispārīga sistēma pilsoņu un pilsoniskās sabiedrības organizāciju efektīvai līdzdalībai

3. Dalībvalstīm būtu jāveicina un jāatvieglo sistēma, kas ļauj pilsoņiem un pilsoniskās sabiedrības organizācijām piedalīties valsts politikas veidošanas procesos ("līdzdalības sistēma"), un jānodrošina, ka līdzdalības sistēma tiek īstenota saskaņā ar šajā ieteikumā sniegtajām norādēm.

4. Līdzdalības sistēmai būtu jānodrošina cieņpilna attieksme pret visiem dalībniekiem, kuriem vajadzētu būt iespējai brīvi un bez nepamatotas iejaukšanās piedalīties.

5. Līdzdalības sistēmai jābūt skaidrai un pieejamai, tostarp nodrošinot savlaicīgu un atbilstošas informācijas izplatīšanu, sniedzot reālas iespējas un atbilstošus līdzdalības līdzekļus, pamatojoties uz iepriekš noteiktiem parametriem. Dalībvalstīm jo īpaši būtu:

   a) jānodrošina pastāvīga un regulāra līdzdalība sabiedrības interešu jautājumos, ne tikai vēlēšanu laikā;

([46]) Komisijas Ieteikums (ES) 2021/1534 (2021. gada 16. septembris) par aizsardzības, drošības un pilnvērtīgu iespēju nodrošināšanu žurnālistiem un citiem mediju profesionāļiem Eiropas Savienībā (OV L 331, 20.9.2021., 8. lpp., ELI: http://data.europa.eu/eli/reco/2021/1534/oj).

([47]) Priekšlikums Eiropas Parlamenta un Padomes direktīvai par personu, kas iesaistās sabiedrības līdzdalībā, aizsardzību pret acīmredzami nepamatotiem vai ļaunprātīgiem tiesas procesiem ("Stratēģiskas prasības pret sabiedrības līdzdalību") COM(2022) 177 final, 2022/0117(COD) un Komisijas ieteikums (ES) 2022/758 (2022. gada 27. aprīlis) par žurnālistu un cilvēktiesību aizstāvju, kas iesaistās sabiedrības līdzdalībā, aizsardzību pret acīmredzami nepamatotiem vai ļaunprātīgiem tiesas procesiem ("Stratēģiskās prasības pret sabiedrības līdzdalību") (OV L 138, 17.5.2022., 30. lpp., ELI: http://data.europa.eu/eli/reco/2022/758/oj).

([48]) Komisijas ziņojums Eiropas Parlamentam, Padomei, Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejai un Reģionu komitejai 2020. gada ziņojums par ES pilsonību – Pilsoņu līdzdalības veicināšana un viņu tiesību aizsardzība, COM(2020) 730 final.

b) jābūt skaidri definētai politikai vai tiesiskajam regulējumam gan attiecībā uz pilsoņu, gan pilsoniskās sabiedrības organizāciju līdzdalību, tostarp mērķiem, procedūrām un attiecīgajiem iesaistītajiem dalībniekiem;

c) jāpiemēro tikai samērīgus un skaidri paziņotus ierobežojumus b) apakšpunktā minētajam regulējumam un vajadzības gadījumā nodrošināt pilsoņiem un pilsoniskās sabiedrības organizācijām piekļuvi tiesiskās aizsardzības mehānismam;

d) jānodrošina līdzdalība politikas veidošanas procesa agrīnajos posmos, nosakot vajadzības, prioritātes un definējot iespējamos politikas risinājumus;

e) savlaicīgi un viegli pieejamā veidā jāsniedz atbilstoša un vajadzīgā informācija par konkrētu līdzdalības pasākumu, tostarp par kontekstu un paredzēto pasākumu veidu, procedūrām, līdzdalības grafiku, par līdzdalības pasākumu atbildīgo iestādi un tās kontaktinformāciju;

f) jānodrošina pēc iespējas plašāka piekļuve informācijai un galvenajiem dokumentiem gan bezsaistē, gan tiešsaistē, tostarp attiecīgo valsts iestāžu tīmekļa vietnēs, un aktīvi un plaši jāizplata šāda informācija sabiedrībai pieejamā valodā, bez maksas un bez nevajadzīgiem administratīviem šķēršļiem;

g) jāveic pasākumi, lai nodrošinātu, ka informācija tiek īpaši sniegta pilsoņiem un pilsoniskās sabiedrības organizācijām, kuras varētu tikt ietekmētas, īpašu uzmanību pievēršot visvairāk atstumtajām, nepietiekami pārstāvētajām un neaizsargātākajām personām un grupām;

h) jāparedz pietiekami resursi un laiks, lai nodrošinātu nozīmīgu ietekmi un ņemtu vērā brīvdienu sezonas valstu kontekstā, lai nodrošinātu pienācīgu līdzdalību;

i) jāparedz iespējas piedalīties nediskriminējošā un pieejamā veidā, tostarp personām ar invaliditāti, bez liekām formalitātēm un bez maksas.

6. Līdzdalības sistēmai jābūt pārredzamai, un dalībvalstīm jānodrošina pašu procesu rūpīga kontrole. Dalībvalstīm jo īpaši būtu:

a) jāinformē tie, kas piedalījās, par sabiedriskās politikas veidošanas procesa iznākumu un turpmākiem pasākumiem pēc notikušajiem līdzdalības pasākumiem;

b) regulāri jāaicina iedzīvotāji un pilsoniskās sabiedrības organizācijas piedalīties dažādos politikas veidošanas posmos, tostarp politikas pārskatīšanas posmā;

c) periodiski jāizvērtē sava līdzdalības sistēma, lai to uzlabotu un pielāgotu, piemēram, lai ieviestu lietotājiem draudzīgākas, efektīvākas un inovatīvākas metodes.

7. Līdzdalības sistēmai jābūt iekļaujošai un jānodrošina, ka iedzīvotājiem un pilsoniskās sabiedrības organizācijām ir vienlīdzīgas iespējas piedalīties un ka tiek ņemta vērā viedokļu daudzveidība, tostarp nepietiekami pārstāvēto, neaizsargātāko un atstumtāko personu viedokļi. Proti:

a) dalībvalstīm būtu jācenšas izmantot instrumentus un metodes, kas veicina pēc iespējas plašāku pilsoņu, grupu un pilsoniskās sabiedrības organizāciju līdzdalību, un jāveicina viegli pieejamu un nediskriminējošu līdzdalības procesu izvēle;

b) dalībvalstīm būtu jānovērš un jālikvidē šķēršļi nepietiekami pārstāvētu grupu līdzdalībai, ņemot vērā īpašas vajadzības, tostarp personu ar invaliditāti, jauniešu, gados vecāku cilvēku, migrantu izcelsmes pilsoņu un mobilo Savienības pilsoņu vajadzības;

c) līdzdalības procesi un pasākumi būtu jāveicina, izmantojot labākās pieejamās speciālās zināšanas, lai nodrošinātu iekļaujošu pieeju, kas ļauj visiem dalībniekiem tikt vienlīdzīgi uzklausītiem, kā arī precīzi atspoguļotu viedokļu daudzveidību par apspriestajiem jautājumiem.

8. Dalībvalstīm būtu jāizstrādā, jāatbalsta un jāīsteno izpratnes veicināšanas iniciatīvas, kuru mērķis ir paplašināt zināšanas par līdzdalības iespējām valsts, reģionālā un vietējā līmenī, kā arī par pieejamajām metodēm un instrumentiem, lai atbalstītu un sekmētu efektīvu iesaistīšanos sabiedriskās politikas veidošanas procesos.

9. Dalībvalstīm būtu jāpalielina iedzīvotāju, pilsoniskās sabiedrības organizāciju un valsts iestāžu spējas nodrošināt efektīvu un jēgpilnu līdzdalību sabiedriskās politikas veidošanas procesos, organizējot apmācības un informatīvas nodarbības.

10. Dalībvalstīm būtu jāpiešķir īpašs finansējums, lai atbalstītu savas līdzdalības sistēmas īstenošanu visos pārvaldes līmeņos, tostarp pēc iespējas labāk izmantojot pieejamos Savienības līdzekļus.

Īpaši pasākumi, lai atbalstītu un veicinātu iedzīvotāju līdzdalību valsts politikas veidošanā

11. Dalībvalstīm būtu jāievieš pilsoņu vadītas līdzdalības un apspriežu mācības par konkrētiem lēmumiem un politiku, kā arī jāatbalsta un jāveicina individuāli un kolektīvi līdzdalības veidi, piemēram, pilsoņu paneļdiskusijas, pilsoņu asamblejas un citi dialoga un koprades veidi. To darot, dalībvalstis varētu gūt iedvesmu no pieredzes, zināšanām un labās prakses, kas gūta konferencē par Eiropas nākotni un vēlāk izveidotajās Eiropas pilsoņu paneļos, kā arī no starptautiskajiem standartiem, piemēram, ESAO pamatnostādnēm par sabiedrības līdzdalību ([49]). Dalībvalstīm būtu jānodrošina, ka šādus pasākumus veicina stingra metodoloģija un pamatprincipi, kas atbalsta to kvalitāti, iekļautību un integritāti.

12. Dalībvalstīm, aicinot pilsoņus uz līdzdalības un deliberatīvas pilsoņu iesaistes pasākumiem, būtu pēc iespējas labāk jānodrošina iekļautība. Lai to panāktu, tām būtu jāizmanto labākās pieejamās statistiskās izlases un šķirošanas metodes. Ja iespējams un ja nepieciešams, dalībvalstīm būtu jānosaka un jānovērš atšķirības dažādu grupu līdzdalībā, izmantojot statistikas datus un attieksmes pētījumus. Pilsoņu atlase būtu jāveic, pamatojoties uz demogrāfiskiem kritērijiem, lai nodrošinātu, ka dalībnieki atspoguļo dalībvalsts demogrāfisko struktūru, tostarp izmantojot tautas skaitīšanas vai citus līdzīgus attiecīgus datus un citus attieksmes kritērijus, kas nodrošina daudzveidību. Dalībvalstīm būtu jānodrošina labvēlīgi apstākļi dalībai bez apgrūtinājumiem ([50]) un attiecīgā gadījumā – dalības izmaksu atlīdzināšana, tostarp ekonomiski atstumto pilsoņu atbalstam.

13. Dalībvalstīm būtu jāveic īpaši pasākumi, lai stiprinātu bērnu un jauniešu līdzdalību politiskajā un demokrātiskajā dzīvē vietējā, reģionālā un valsts līmenī, tostarp lauku un attālos reģionos. Valsts iestādēm būtu jāveic pasākumi, jo īpaši izglītības un apmācības iestādēs un citos kontekstos, kuros bērni un jaunieši ir aktīvi, lai veicinātu bērnu un jauniešu jēgpilnu, iekļaujošu un drošu līdzdalību bez jebkādas diskriminācijas.

14. Lai veicinātu līdzdalības un apspriežu pasākumus digitālajā publiskajā telpā, dalībvalstīm būtu jāizpēta, kā izmantot iedzīvotājiem viegli pieejamas jaunas tehnoloģijas. Šajā perspektīvā dalībvalstīm būtu jāattīsta plašsaziņas līdzekļu lietotprasme un kritiskā domāšana jau no agrīna vecuma, cita starpā balstoties uz informācijas izglītības kursiem. Jauno tehnoloģiju izmantošanai būtu pilnībā jāatbilst pamattiesībām, tostarp tiesībām uz datu aizsardzību un nediskrimināciju, kā arī tādiem principiem kā iekļautība, pieejamība un tehnoloģiskā un tīkla neitralitāte.

Īpaši pasākumi pilsoniskās telpas atbalstam un aizsardzībai, lai nodrošinātu pilsoniskās sabiedrības organizāciju efektīvu līdzdalību

15. Lai nodrošinātu to efektīvu līdzdalību valsts politikas veidošanas procesos, dalībvalstīm būtu jārada un jāuztur droša un labvēlīga vide pilsoniskās sabiedrības organizācijām.

16. Dalībvalstīm būtu jāveicina stratēģisku partnerattiecību veidošana starp valsts iestādēm vietējā, reģionālā un valsts līmenī un pilsoniskās sabiedrības organizācijām, lai sekmētu to līdzdalību sabiedriskās politikas veidošanas procesos.

17. Dalībvalstīm jāveido strukturēts dialogs ar pilsoniskās sabiedrības organizācijām par konkrētiem jautājumiem, kas saistīti ar sabiedriskās politikas veidošanas procesiem. Dalībvalstīm būtu jānodrošina, lai šādi dialogi būtu regulāras, ilgstošas un uz rezultātiem orientētas apspriedes, kas pārsniedz apspriešanos par konkrētiem politikas vai tiesību aktu priekšlikumiem, un lai tie būtu regulāri, ilgstoši un orientēti uz rezultātiem.

([49]) https://www.oecd.org/publications/oecd-guidelines-for-citizen-participation-processes-f765caf6-en.htm.
([50]) Salīdzināms ar zvērināto pienākumu pildīšanu, kas ļauj, piemēram, atvaļinājumu no darba, ko praktizē dažās dalībvalstīs.

18. Dalībvalstīm būtu jāveic nepieciešamie pasākumi, lai aizsargātu pilsoniskās sabiedrības organizācijas no draudiem, kriminalizēšanas, iebiedēšanas, vajāšanas, kā arī no uzbrukumiem un cita veida noziedzīgiem nodarījumiem gan bezsaistē, gan tiešsaistē. Dalībvalstīm jo īpaši būtu:

a) jānodrošina, ka:

i) pilsoniskās sabiedrības organizācijām, to darbiniekiem un brīvprātīgajiem, kā arī viņu tuviniekiem, kuru drošību reāli vai potenciāli apdraud viņu darbs, ir pieejama savlaicīga un efektīva aizsardzība, tostarp veicinot tiesībaizsardzības un tiesu iestāžu izpratni par riskiem, ar kuriem saskaras pilsoniskās sabiedrības organizācijas; īpaši nopietnos gadījumos būtu jānodrošina tūlītēja aizsardzība, izmantojot ārkārtas aizliegumu un aizsardzības rīkojumus;

ii) nelikumīgas darbības nekavējoties nosoda, tostarp dalībvalstu pārstāvji, un vajadzības gadījumā tās nekavējoties izmeklē un sauc pie atbildības;

b) jāuzrauga pilsoniskās telpas attīstība, izmantojot skaidrus rādītājus un ziņošanas sistēmas, tostarp atsaucoties uz spēkā esošajiem starptautiskajiem standartiem; jāizveido un jāuztur kontakti un pastāvīgs dialogs ar pilsoniskās sabiedrības organizācijām, lai atbalstītu šādu uzraudzību; attiecīgo informāciju varētu vākt, izmantojot valsts cilvēktiesību iestādes un citus cilvēktiesību aizstāvjus; īpaša uzmanība būtu jāpievērš arī ziņojumiem par fiziskiem un tiešsaistes uzbrukumiem, neslavas celšanas un nomelnošanas kampaņām, naida runas gadījumiem un stratēģiskām tiesas prāvām pret sabiedrības līdzdalību (*SLAPP*); īpaša uzmanība jāpievērš cilvēktiesību aizstāvju, pilsoniskās sabiedrības organizāciju un to locekļu situācijai, kas aizstāv sieviešu tiesības un seksuālās un reproduktīvās veselības tiesības, vai kas pieder pie minoritāšu grupām, piemēram, *LGBTIQ* personas, migranti un patvēruma meklētāji, vai kas aizstāv to tiesības, un kas atbalsta sabiedrības integritāti un korupcijas apkarošanu, kā arī vides aizsardzību;

c) jāveicina un jāatvieglo sadarbība un koordinācija starp visiem dalībniekiem, kas iesaistīti pilsoniskās telpas attīstības uzraudzībā un to pilsoniskās sabiedrības organizāciju aizsardzībā, kuras saskaras ar draudiem un uzbrukumiem saistībā ar savu darbību, tostarp izstrādājot sadarbības protokolus un paraugprakses apmaiņu starp tiesībaizsardzības iestādēm, tiesu iestādēm, vietējā, reģionālā un valsts līmeņa iestādēm, pilsoniskās sabiedrības organizācijām, valsts cilvēktiesību iestādēm, līdztiesības iestādēm, ombuda iestādēm, kā arī jāveicina sadarbība starp visām attiecīgajām iestādēm un dienestiem to teritorijā;

d) jāatvieglo piekļuve īpašām procedūrām vai kanāliem, lai ziņotu par draudiem un uzbrukumiem, kā arī jādokumentē un jāanalizē vide, kurā darbojas pilsoniskās sabiedrības organizācijas;

e) jāinformē pilsoniskās sabiedrības organizācijas par pieejamajiem aizsardzības un atbalsta dienestiem, tostarp izmantojot īpašas tīmekļa vietnes, kurās šī informācija būtu sniegta vienkāršā, pieejamā un lietotājam draudzīgā veidā; pilsoniskās sabiedrības organizācijām aktīvi jāizplata skaidra informācija, jo īpaši par tiesībaizsardzības iestādēm, tiesu iestādēm un atbalsta pakalpojumu sniedzējiem, pie kuriem vērsties draudu un uzbrukumu gadījumā;

f) jānodrošina, ka esošie atbalsta pakalpojumi cietušajiem un ārkārtas palīdzības tālruņi ir pieejami un pielāgoti personām, kas strādā pilsoniskās sabiedrības organizācijās, kā arī viņu tuviniekiem, ja viņu drošība ir reāli vai potenciāli apdraudēta viņu darba dēļ; attiecīgos gadījumos atbalsta dienestiem būtu jāsniedz informācija, juridiskas un praktiskas konsultācijas, psiholoģisks atbalsts un jānodrošina patversmes, kā arī atbalsts digitālās drošības uzlabošanai; būtu jāsniedz juridiskas konsultācijas pilsoniskās sabiedrības organizācijām, kas saskaras ar *SLAPP*; visiem atbalsta dienestiem jābūt viegli pieejamiem un konfidenciāliem un nediskriminējošiem, tostarp īpaši personām ar invaliditāti;

g) jāsadarbojas un jāapmainās ar informāciju, speciālajām zināšanām un paraugpraksi ar citām dalībvalstīm un attiecīgā gadījumā ar starptautiskām organizācijām par gadījumiem, kas saistīti ar pilsoniskās sabiedrības organizāciju un cilvēktiesību aizstāvju drošību, un par instrumentiem, kas ieviesti, lai nodrošinātu viņu aizsardzību.

19. Dalībvalstīm būtu jāpiešķir īpašs finansējums pilsoniskās sabiedrības organizāciju spēju veidošanai, lai stiprinātu to noturību, saskaroties ar draudiem un uzbrukumiem, un palielinātu to zināšanas par tām pieejamajiem atbalsta pakalpojumiem un tiesiskās aizsardzības mehānismiem.

20. Dalībvalstis tiek mudinātas pieņemt īpašus rīcības plānus vai līdzvērtīgas iniciatīvas, lai valsts līmenī izveidotu sistēmu, kas veicinātu drošu un labvēlīgu pilsonisko telpu un pilsoniskās sabiedrības organizāciju efektīvu līdzdalību.

Briselē, 2023. gada 12. decembrī

Komisijas vārdā –
Komisijas loceklis
Didier REYNDERS